

ΘΕΑΤΡΟ

Σίλλερ: «Δόν Κάρλος», Θίασος Αδελφών.

Η παράσταση της «Τρικυμίας» του Σαίξπηρ, η πρώτη της «Αδελφών», μου άφησε πολλές αμφιβολίες. Η δεύτερη με το «Δόν Κάρλος» του Σίλλερ με πείθει πως με μια συστηματικότερη και πιο έμμοιρη προσπάθεια ο σκηνοθέτης Τάκης Μούζενιος μπορεί να προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες στο θέατρο. Όλοι το ξέραμε πως το θέατρο νοσεί, ησυχάζει από μια περίεργη στατικότητα, από μια παθολογική προσηλυση σε μίαν ορισμένη σχολή σκηνικής ερμηνείας που ή άκαδημαϊκή της «τέλεια, ομοτακά εξωτερική» πολλές φορές, μάς ξεγελάει. Αύτη η προσηλυση είναι απαραίτητη. Απαραδέχτη γιατί κάνει ύπνη στο πολύ καιόν που δύσκολα αλλάζει συνήθειες κάθε καινούργια προσπάθεια για μια γονιμη αναζήτηση στον τομέα της σκηνικής έκφρασης και μορφής. Από την άποψη αυτή και με την προϋπόθεση πάντα πως η αναζήτηση ανταποκρίνεται σε μίαν ιστορική ανάγκη και σ' είναι ελκυστική πόθο λυτρωμού, βολικό πως η παράσταση του «Δόν Κάρλος», παρα τις κάποιες αδυναμίες της προσάτων στο κεφάλαιο της αγωγής του λόγου, λόγω κάποιου ποιητικού στην περίπτωση του Σίλλερ, ρίχνει μιά περτιά στο θέατρο. Χωρίς ζιπτανίες και κομμάτια, χωρίς καμιά κινηματογραφική μίμηση στο διάκοσμο, παρουσιάζει μίαν αξιοπρόσεκτη ομοιογένεια και κωμικό ύφους. Αυτή τη φορά ο σκηνοθέτης της «Αδελφών» με την πολυτιμη συμβολή του Γιώργου Βακαλά που σούλησε με κέφι και φαντασία για τα ντεκόρ και τα κοστούμια, πετυχαίνοντας σαν καλός κισσοσκουριστας με μαύρο κι' άσπρο μονόχρωμα να δώσει μιά θαυμάση ποικιλία τόνων κι' αποχρώσεων, κατορθώνει σ'τι δέν υπόρρε να κπεί στήν «Τρικυμία»: μάγει ουνέπεια και συνοχή στην οργάνωση της παράστασης του.

Ν' αναζητώ με τό έργο του Σίλλερ; Για να το καιν αυτό, θα πρέπει να διαθέτω πολύ χώρο. Ο «Δόν Κάρλος» είναι η πρώτη σοβαρή προσπάθεια του Σίλλερ να υποτάξει τις συγκινήσεις και τις ιδέες του σε δραματικός ποιητής στους καινές του κλασσικού θεάτρου, να συνδιαλλάξει τον άκρατο ρομαντισμό του με το άραιο πνεύμα. Οι «Ληστές» του είναι απλά ένα έργο. Η «Συνωμοσία του Φιόσκου» μιά κρεμπουπανική τραγωδία. Η «Αυλική Μίλλερ» μιά «αστική τραγωδία». Και στα τρία αυτά νεανικά έργα του, ο Σίλλερ δέν αξιοποίησε την ανάγκη του έμμέτρου, του «ήθιόμενου» λόγου. Για πρώτη φορά τήν αξιοποιεί στο «Δόν Κάρλος» και γι' αυτό τον χαρακτηρίζει σε δραματικό ποίημα. Κι' όμως

αυτό είναι τό πρώτο μεγάλο μήνυμα που στέλνει στο παγκόσμιο ρομαντικό θέατρο. Οι Πούσκιν, Κλάιστ, Αλεξάνδρικοφ, Βικτόρ Ουγκώ άκολουθούν, χωρίς όμως να τον πλησιάζουν ποτέ. Ο ρομαντισμός στο θέατρο έπαινε γραφτό να πει τήν τελευταία του λέξη με το στόμα του ποιητή του «Βασιλευμένου» και του «Αυλικού Τέλλου». Δέν είναι του «απαρόντος» ή εξέταση της πορείας και της εξέλιξης ενός μεγάλου ποιητή, που ζώντας στη φουδαρχικότερη χώρα του κόσμου, μπόρεσε να γίνει ο «ήμυρος της άνωρωτότητας», ο φανατικότερος κηρυκας των Ισπανικών της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Ένα μονάχα άφείλω να σημειώσω με τήν ευκαιρία τούτη: πως η εκλογή του «Δόν Κάρλος» από το θίασο της «Αδελφών», και μάλιστα στήν περίοδο που ζούμε, είναι τίτλος τιμής για τήν καλλιτεχνική ηγεσία του, είναι πράξη ήρωισμού τό ανεπαίσθημα του ίδιου έργου από τον άξέλαστο Φωτο Πολίτη σε άλλα παλιότερα κι' όμως εξίσου κρίσιμα χρόνια.

Μίαση παραπάνω για τη γενική εντύπωση που μπορεί ν' αποκομίσει κανείς από τήν παράσταση του «Δόν Κάρλος». Υπάρχουν όμως μερικές λεπτομέρειες που άδυνατούν αυτήν τήν εντύπωση και που πρέπει να τις σημειώσω. Ένω στήν εξωτερική σκηνοθεσία της η παράσταση εμφανίζει άναμφισβήτητη ένότητα και ύφος, στήν εσωτερική συγκρότηση της παρουσιάζει κάποια διάσπαση. Οι ήθοισι δέν μπόρεσαν όλοι να εκφράσουν τον ποιητικό λόγο με τήν ίδια πλαστικότητα. Με άλλα λόγια ο σκηνοθέτης δέν τα κατάφερε ή μάλλον δέν είχε τον καιρό ν' αμείβει και να γεφυρώσει τό μοιραίο χάσμα που δημιουργεί στήν ερμηνεία ενός κλασσικού έργου ή διάφορα Ισοσυγκρασία και σχολής των ήθοισιν που τό ερμηνεύουν.

Η Έλλη Σαϊνάκη που άποσώθηκε τό ρόλο της βασίλισσας πέτυχε μιά τιμητικότητα γι' αυτήν Ισορροπηση των δυνάμεών της, άρμονικά συνταίριασμένη με τό σύνολο και τό γενικό πνεύμα της έρμηνείας. Το ίδιο κι' ο Μάκος Κατράκης σε Φιλίππος Β' σ' ένα όμως κάπως ελάσσονα τόνο και ο Νίκος Λαζιόκος σε Δόν Κάρλος σ' έναν αντίθετα μείζονα τόνο πάθους. Οι τρεις αυτοί ήθοισι έδωσαν μιά φορά τον καλύτερον εαυτο τους περιβαρτώντας και ύποτασσοντας τό ταμπουραμένο τους στις ανάγκες του ρόλου τους και στο νόημα του έργου. Όμως ο Γιαντλής Ζερβός, άριστος και κατ' εξαχην ρωμικός ήθοισιός, δέν τα κατάφερε σε άουκος Άλμπι να βγει από τό πεπιο του. Το νατουραλιστικό παίξιμό του δημιουργεί μιά παραφωνία μέσα στο σύνολο. Το ίδιο σάλεγα και για τό Α. Διαμένο που άποσώθηκε τό ρόλο του Δαμίνου. Ο νεαρός Η. Τζόγιας που σηκώσε στους ώμους του τό βάρος ενός συντριπτικά μεγάλου ρόλου, του μαρκησιου Ποζα, δέν είχε ούτε τή δύναμη ούτε τις φωνητικές Ικανότητες να δώσει ό,τι στο βάθος πού αστά είχε συλλάξει και κατοποίησε.

Η Β. Μεταξύ τάλι ήθοισιός με άναμφισβήτητο ταλέντο προσάτων σε χαρακτηριστικούς ρόλους, δέν απέδωσε σαν πριγκίπισσα Έμπολι. Η προσφορά και οι τονισμοί της πρόδιναν πως βρισκόταν έξω από τό κλίμα της. Έτσι ο ποιητικός λόγος του έργου άλλου ερμηνεύεταν με τή ρυθμική και μουσική περπατησιά του κι' άλλου με μιά χαλάρωση που πλησίαζε τήν καθημερινή κουθέντα, άμεταουσώτως δηλαδή κι' άσχηματοποίητος. Μά οι αδυναμίες αυτές, καθώς είπα, είναι τις περισσότερες φορές μοιραίες κι' αναπόφευγτες. Αν έλειπαν, θα βρισκόμαστε μπροστά σε μιά τέλεια καθ' όλα παράσταση. Και τέτιες παραστάσεις στον τόπο μας έλάχιστες θυμάμαι τριάντα χρόνια τώρα του παρακολούθω θέατρο. Η μετάφραση του Βασιλη Ρώτα θεατρικώτατη και στυρωτή.